

Sınıf Öğretmenlerinin Merhamet Eğitimine İlişkin Görüşleri¹

Classroom Teachers' Opinions about Compassion Education

Bilgen KIRAL², Suat BAŞDAĞ³

Öz: Bu çalışmada, değerler eğitimi içerisinde yer alan merhamet kavramının anlamı, merhamet kavramının öğrencilere kazandırılması için yapılması gereken çalışmaların neler olduğu ve merhamet kavramının gerekliliği sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel yaklaşım benimsenmiştir. Araştırma 2015-2016 akademik yılı Amasya ili Merzifon ilçesinde bir ilkokulda görev yapan 20 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmak suretiyle tamamlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu merhamet kavramını acıma duygusu, şefkat, üzüntü olarak tanımlamışlardır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin tamamına yakını toplumdaki çocuklarda ve gençlerde merhamet kavramının azaldığını ve olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası merhamet eğitiminin ilkokullarda gerekli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ailelerin çocuklarına rol model olmaları sebebi ile merhametin öncelikle ailelerde öğretilmesi gerektiğini ifade ederlerken, sınıf öğretmenleri drama, kitap okuma, film izleme, gerçek hayattan örnekler verme, uygulamalar yapma gibi çeşitli etkinliklerle merhamet kavramının öğrencilere yerleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmanın önerileri arasında, değerler eğitimi okul programlarına konularak, ayrı bir ders olarak okutulması, aile eğitimlerinin verilmesi sayılabilir.

Anahtar sözcükler: Merhamet, değer, merhamet eğitimi, sınıf öğretmeni

Abstract: In this study, values, sense of place field of compassion in education, where the work needs to be done to develop the skills of compassion what was going on and tried to put forward according to the opinion of the requirements of the class teacher of compassion. In this study, the 2015-2016 academic year Amasya Merzifon the interview was conducted by 20 teachers working at. The vast majority of the pathos of the concept of compassion According to the results of classroom teachers, compassion, was defined as sadness. Almost all of the teachers participating

1 Bu çalışma 11-14 Mayıs 2016 tarihinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi tarafından düzenlenen XV. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, bilgenkiral@gmail.com

3Blm. Uzm., Merzifon Atatürk İlkokulu, suatbasdag@gmail.com

in the study in children and young people in society and stated that the decrease of compassion. In addition, more than half of the teachers were in favor of compassion is needed in primary education. Class teacher of compassion with reason to be a role model for the children of families that must first be taught in the family statement while they, the drama of classroom teachers, reading books, watching movies, give examples from real life, stated that it should be placed to the students of compassion with various activities such as making applications. Proposal of the research, values education can be taught as a separate course, put into school programs and family trainings can be organized.

Keywords: *Compassion, value, compassion education, classroom teachers*

1. GİRİŞ

Değerler eğitimi, son yılların en popüler eğitim konuları arasındadır. Özellikle ilkököl ve ortaokul ders programlarında değerler eğitimi konusu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bu değerlerden bazıları saygı, sevgi, hoşgörü, dürüstlük, sorumluluk, barış, merhamet gibi değerlerdir. Günümüzde değerlere ve değerler eğitimine verilen önem gittikçe artmaktadır. Bunun sebebi bu değerlere olan ihtiyacın her geçen gün artması, toplumdaki bazı değerlerin azalması olabilir. “Ağaç yaş iken eğilir.” atasözünden yola çıkarak bu değerlerin küçük yaşlarda öğrencilere kazandırılması toplum açısından faydalı olabilir. Değerler incelendiğinde bir değer diğerlerine göre biraz daha geride kaldığı görülmektedir. Bu değer, merhamet değeridir.

Merhamet, rahman, rahim ve rahmet kelimelerinin aynı köke sahip olduğu görülmektedir. Bu kelimeler Nişanyan Etimoloji Sözlüğünde (2016) merhamet, şefkat gösterme, esirgeme, acıma anlamlarına gelmektedir. Türk Dil Kurumunun (2016) sözlüğünde merhamet kavramı Arapça kökenli bir sözcük olup; “*Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma*” olarak geçmekte; Cambridge sözlüğünde (2016) ise acı çekenlere acıma duygusu olarak tanımlanmaktadır. Mevlana'nın insanlara tavsiyede bulunduğu 7 öğüdünden birisi de merhamettir. Mevlana “*Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.*” derken, insanları ayırarak onlara zulmetmemeyi, insan, hayvan, bitki türünden tüm varlıklara imkânlar doğrultusunda şefkatli ve merhametli davranmayı, aç ve açtıkalere yardım etmeyi öğütlemektedir. Tüm dünya ülkelerinde gelir dağılımındaki dengesizliğin ve adaletsizliğin en üst seviyeye çıktığı ve yoksulların oranının epeyce fazla olduğu, cömertliğin ve yardımseverliğin, savaşların ve şiddetin, insan kırımlarının arttığı görülmektedir. Bireyler ve aşiretler arası kan davaları, medeniyetler arası çatışmaların körüklendiği bir dönemde hiddet ve asabiyete dayalı kinler ve intikamlar peşinde koşan insanların, kendileri gibi düşünmeyen ve yaşamayanları kendilerine tehdit olarak algılayıp sindirmeye ve yok etmeye çalışanların sayısının hiç de az olmadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla şefkat ve merhamet değerinin önemi ne kadar vurgulansa azdır (Yaran, 2007). Sayar (2012) dinlemek sanatının kaybolduğunu ve işitmek yeteneğinin körelendiğini ifade ederken; bir insana kulak

kesilmeden, komşunun acısını kendi acın olarak kabullenmeden merhametin keşfedilemeyeceğinden bahsetmektedir.

Baltacıoğlu'na (1995) göre sağlıklı duygular, yapılan faaliyetlerle gelişirler. Küçüklüğünden itibaren başka bireylerin sevinç ve üzüntülerine duyarsız kalmış ve böyle ortamlarda yetişmiş bir çocukta merhamet ve şefkat duyguları gelişmesi zor görünmektedir (Akt. Kaymakcan ve Meydan, 2012). Merhamet eğitiminin küçük yaşlarda bireylere işlenmesi bu yüzden önemlidir. Önce ailede başlayan merhamet eğitimi, sınıfta ve okulda yapılan etkinliklerle, uygulamalarla devam etmelidir. Aydın'a (2010) göre değerler öğretilirken ilk olarak *"bizzat örnek olunmalı"*, öğretilmek istenen değer bizzat yaşayarak gösterilmelidir. Çünkü çocuklar duyduklarından değil, gördüklerinden daha çok etkilenmektedirler. Çocuk sevdiği kişinin davranışını taklit etmekte zorlanmaz. İkinci olarak, aile bireylerinin ve tüm okul çalışanlarının, *"tutarlı"* davranışlar sergilemeleri gereklidir. Bunun için öğrencilerin, aile bireyleri ve öğretmenleri hakkında iyi, doğru ve güzel insanlar olduklarına inanmaları ve güvenmeleri sağlanmalıdır. Kişiler, sevdikleri kişilerin veya kendisini sevenlerin sevgi ve güvenini kaybetmemek için, onun hoşuna gidecek davranışlarda bulunmaktadır. Üçüncü olarak, çocuk *"model görerek"* öğrenmektedir. Toplumdaki benzer olayların, resimlerin, kişilerin çocuğa gösterilmesi, gözlemlenmesi gerekli olup; çocukların doğru, iyi, güzel davranışları görmesi ve yaşaması için fırsatlar oluşturulmalıdır. Değerler eğitimi etkinliklerine, anne-babalar ve okuldaki tüm destek personeli katılmalı; okulda bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmalıdır.

Öğretmenler öğrencilere değerler eğitimi vermek için onları etkileyici yöntemler kullanmalıdırlar. Öğretimsel materyaller, öğrencileri güdüleyici etkinlikler ve öğretmen davranışları öğrencilerin değerleri kazanmasında önemlidir (Veugelers, 2000). Suh ve Traiger'e (1999) göre öğretmenler; (1) Bakıcı, model, mentor olmalıdır. (2) Ahlaki bir topluluk oluşturmalıdırlar. (3) Ahlaki disiplini uygulamalıdırlar. (4) Demokratik bir sınıf ortamı yaratmalıdırlar. (5) Değerleri müfredatla birlikte öğretmelidirler. (6) İşbirlikçi öğrenmeyi kullanmalıdırlar. (7) Vicdan sanatını geliştirmelidirler. (8) Ahlaki yansımaları cesaretlendirmelidirler. (9) Çatışma çözmeyi öğretmelidirler. (10) Sınıf dışında da bu değerlerin kullanımını teşvik etmelidirler. (11) Okulda pozitif ahlaki bir kültür yaratmalıdırlar. (12) Ailelerle birlikte ortak davranışlar geliştirmelidirler. Öğretmenler sınıf ortamında disiplin sağlamak adına, bir takım katı kuralları uygulamamalıdır. Eğitim; bilgiye, sevgiye, şefkat ve merhamete dayanmalıdır. Öğretmenin uygulayacağı en iyi disiplin tedbiri, onun bilgisi, nezaketi, şefkati, sabrı, öğrenciye göstereceği sevgi, saygı ve merhameti olmalıdır (İpek, 2012). Kohn'a (1997) göre çocukların, merhametli ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirilmesi isteniyorsa, sınıf faaliyetlerinin değiştirilmesinden ve sınıfta birlik hissi oluşturulması gereğinden bahsetmektedir. Kısacası tek tek bireysel karakterler oluşturmak yerine, sınıf ruhu, birlik beraberlik ruhu oluşturulmalıdır. Hastalık ve felaket durumlarında öğrencilerin birbirlerine ve etraflarındakilere merhamet duygusu ve empati ile davranması ve birlik içerisinde olmayı öğrenmeleri okullarda olmakla birlikte; bunlar etkinliklerle öğretmenler tarafından

gösterim yoluyla öğrencilere öğretilmesi hayati önem taşımaktadır (Halstead ve Taylor, 1996).

Görüldüğü gibi değerler eğitimi ve özellikle de merhamet eğitimi çok önemlidir. Bugünün küçükleri, yarının büyükleri olan çocukların merhamet duyguları içerisinde hareket etmesi toplum için önem arz etmektedir. Bu sebeple yapılan bu araştırma sınıf öğretmenlerinin merhamet değerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaçtan yola çıkarak aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin;

1. Merhamet kavramına ilişkin görüşleri nedir?
2. Merhamet konusunda toplumdaki çocuklara ve gençlere ilişkin görüşleri nedir?
3. Merhamet eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşleri nedir?
4. Görüşlerine göre merhamet değerinin öğrencilere kazandırılması için ailelerin ve öğretmenlerin yapmaları gereken faaliyetler nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma tarama modelinde yapılmıştır. Tarama modelinde olan araştırmalarda var olan durum kendi şartlarına göre açıklanmakta (Karasar, 1991); çalışılan konu ile ilgili ayrıntılı bir betimleme yapmak amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup; sınıf öğretmenlerinin merhamet değerine ilişkin görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda derin ve ayrıntılı olarak çalışılması, az sayıda kişi ve durum üzerinde detaylı çalışmalar yapılması esastır (Patton, 2014).

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ikinci yarısında Amasya ili Merzifon ilçesinde bir devlet ilkokulunda görevli 20 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Amaçlı örneklemede katılımcıların araştırmaya katkı getireceği düşüncesi hakimdir (Monette, Sullivan ve Dejong, 1990). Araştırmaya katılan öğretmenler amaçlı rastgele örnekleme yöntemine göre seçilmişlerdir. Amaçlı rastgele örneklemede tesadüfi seçilen ve toplanan bilgilerin inanırılığı daha yüksek olarak kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Creswell, 2016). Çalışma grubu gönüllülük esasına göre tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 11'i kadın ve 9'u erkektir. 9 sınıf öğretmeni 35-45 yaş aralığında, 10 sınıf öğretmeni 46-56 yaş aralığında ve 1 sınıf öğretmeni de 57 yaşındadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikle yapılan alan taraması neticesinde araştırmanın amacına yönelik olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Taslak form alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve bunun neticesinde de forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorulara cevap almak amacıyla katılımcılarla yüz yüze görüşülmüştür. Bazı katılımcılarla ses kaydı

kullanılmak suretiyle yapılan görüşmeler, bazı katılımcıların ses kaydı istememesi üzerine form üzerine not etmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Ardından ses kayıt cihazı ve forma kaydedilen katılımcı görüşleri, bilgisayar ortamına birebir katılımcıların ifadeleriyle aktarılmıştır. Nitel analizlerin doğruluğunu teyit etmek için üçgenleme stratejisi kullanılmıştır. Yapılan çalışmada da üçgenleme stratejisine uygun olarak araştırmacı kodlaması, katılımcıların verdiği bilgilerin doğrulanması, teyit ettirilmesi ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Merriam, 2013; Patton, 2014; Creswell, 2016).

Bilgisayar ortamına aktarılan görüşler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi için gerekli olan kategoriler (Yıldırım ve Şimşek, 2005) belirlenmiştir. Ardından kategori ve alt kategorilere ait kodlamalar araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Araştırmadaki analizlerin güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman (1994) formülünden (Güvenirlik= Görüş birliği/Görüş ayrılığı+görüş ayrılığı x 100) yararlanılmıştır. Bu çalışmada araştırmacılar arası güvenilirlik %96 olarak hesaplanmıştır. Bu oran analizlerin güvenilir bir biçimde yapıldığını göstermektedir. Nuendorf'a (2002) göre de bu oran güvenilirlik için yeterli bir ölçüttür. Katılımcılara ait görüşlerin ortaya konmasında frekans değerleri kullanılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin verilmesinde onların kendi ifadelerinden değişiklik yapılmamak suretiyle yararlanılmıştır. Katılımcı görüşlerine birer kod (Görüşme 1: G1, Görüşme 2: G2) verilerek sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu başlık altında sınıf öğretmenlerinin merhamet kavramına ait görüşlerinin yer aldığı bulgular yer almaktadır. İlk olarak merhamet kavramına ilişkin bulgular, ardından toplumdaki çocuklarda merhamet değerine ilişkin bulgular, merhamet eğitiminin ilkokullarda gerekliliğine ilişkin bulgular, son olarak da merhamet duygusu kazandırmak için ailelerin ve öğretmenlerin yapması gerekenlere ilişkin bulgular araştırılmıştır. Öğretmen görüşleri de verilerek araştırma bulguları desteklenmiştir.

Merhamet Kavramına İlişkin Bulgular

Katılımcılara merhamet kavramının anlamı, merhamet denilince onlarda ne çağrıştırdığı sorulmuş, katılımcıların verdikleri cevaplar ses kayıt cihazı yardımıyla kaydedilmiştir. Katılımcıların belirttikleri görüşler doğrultusunda merhamet kavramı iki kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler içsel duygular ve dışsal davranışlardır. Bu kategorilerin altında da kategorilere ilişkin alt kategoriler yer almaktadır. Tablo 1'de katılımcıların görüşlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Merhamet kavramına ilişkin görüşlerin frekans ve yüzde dağılımı

Kategoriler	Alt Kategoriler	f
İçsel duygular	Acıma	9
	Şefkat	6
	Üzüntü duyma	5
	Empati	3
	Sevgi	2
	İnsanlık	1
Toplam		26
Dışsal davranışlar	Yardım etmek	6
	Korumak	3
	Karşılıksız davranış	2
	Paylaşmak	1
Toplam		12
Genel toplam		38

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların merhamet kavramına ilişkin 38 kavram ürettiği tespit edilmiştir. Bu kavramlar içsel duygular ve dışsal davranışlar olarak iki alt kategoriye ayrılmış olup; 26 kavram içsel duygular kategorisinde, 12 kavram ise dışsal davranışlar kategorisindedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu merhamet kavramını içsel bir duygu olarak değerlendirmektedir. İçsel duygulardan en çok tekrarlanan 9 görüş ile acıma duygusu, ardından şefkat (6 görüş), üzüntü duyma (5 görüş), empati (3 görüş), sevgi (2 görüş) ve insanlık (1 görüş) iken; dışsal davranışlar kategorisinde ise en çok yardım etmek (6 görüş), korumak (3 görüş), karşılıksız davranış (2 görüş) ve paylaşmak (1 görüş) olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılar tarafından *içsel duygular* kategorisinde örnekler aşağıda verilmiştir:

- *Merhamet bir insanın çevresindeki olaylara duyarlı olması, etrafında üzücü bir durumla karşılaşan insanları anlamaya çalışması, kendini onların yerine koyarak üzülmesidir (G4).*
- *Merhamet, "Doğuştan insanda var olan acıma duygusu. Zorda kalan sıkıntı çeken canlılara karşı acıma, kendini onların yerine koyarak acılarını hissetme, paylaşmadır(G6).*

Katılımcılar tarafından *dışsal davranışlar* kategorisine örnekler aşağıda verilmiştir:

- *Merhamet, çevremizdeki varlıkların zor durumlarında onlara yardım etmek, onların yanında olmaktır (G1).*
- *Merhamet karşılık beklemeden yapılan fedakârlıktır. Karşılıksız olarak paylaşmak ve korumaktır (G3)*

Toplumdaki Çocuklarda ve Gençlerde Merhamet Değerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, toplumdaki çocukların ve gençlerin merhamet değerine sahip olup olmadıklarına ilişkin görüşleri doğrultusunda 18 sınıf öğretmeni toplumdaki çocukların ve gençlerin merhamet değerine sahip olmadıklarını ifade ederken; 2 sınıf öğretmeni çocuklarda bu değer var olduğunu ifade etmiştir.

Merhamet değerinin *var olduğuna* ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

• *Toplumumuzda merhametin henüz bitmediğini düşünüyorum. Ancak çocuklara ve gençlere bunun aşılması için ailelere ve okullara büyük görevler düştüğünü söylemeliyim. Biz ilkokullarda öğrencilerimize baktığımızda merhamete daha meyilli olduklarını görebiliyoruz (G9).*

• *Çocukların merhametli olduğunu düşünüyorum. Fakat gençlerin yavaş yavaş bu özelliklerini kaybettiklerini düşünüyorum (G10).*

Merhamet değerinin *olmadığına* ilişkin görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

• *Hayır düşünmüyorum. Hem büyükler, hem küçükler merhametten yoksunlar, bu duyguyu hızla da kaybediyoruz. Merhamet göstermeleri gereken olaylarda zarar görmekten korktukları için temkinliler. Her konuda merhametli olanlar da zaten toplumda onure edilmek yerine "saflık" la sıfatlandırılıyorlar. İnsanlar istese de merhametlerine gem vurabiliyor (G1).*

• *Şu anda topluma baktığımızda merhamet duygusunun sınırların altında olduğu görülmektedir. Merhametli olanın karşı tarafta yanlış algı uyandırdığı veya menfaat için yapıldığı duygusu taşımaktadır. Mesela sokakta birinin dövuüldüğünü görse kimse müdahale etmiyor. Bir kaza durumunda insanlar yanından geçip gidiyor çünkü hastaneye götürse bir sürü prosedürle uğraşmak ve sanki kendisi suçluymuş gibi muamele görmek istemiyor(G2).*

Merhamet Eğitiminin İlkokullarda Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların 15'i merhamet değerinin pekiştirilmesi, güzel duyguların yerleştirilmesi vb. için ilkokullarda merhamet eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmiştir. 3 katılımcı merhamet eğitiminin ailede verilebileceğini, 1 katılımcı ailelerin merhamet eğitiminde yetersiz olmaları nedeniyle okulda bu eğitimin verilmesi gerektiğini ve 1 katılımcı da merhamet eğitiminin sadece internet, medya vb. aracılığıyla verilebileceğini ifade etmiştir. Aşağıda öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

Merhamet duygusunu ve diğer değerleri pekiştirmek amacıyla *ilkokullarda verilmesi gerektiğini* ifade eden katılımcıların görüşleri:

• *Merhamet eğitimi ilkokullarda sürecin tamamlanmasına yardım eder. Merhamet duygusu ailede verilmeye başlar, ilkokulda pekiştirilir (G2).*

• *Merhamet eğitimi ilkokullarda gereklidir. Çocukların merhamet duyguları çok güzel ve kolay bir şekilde işlenebilir. Gerek empati kurmaları sağlanarak "Sen onun yerinde olsan ne hissedersin?" gibi, gerekse duygularını ifade etmelerine izin verilerek, haksız davranmalarının önüne geçilerek merhametli olmaları pekiştirilebilir (G8).*

Merhamet duygusunun *ailede* verilebileceğini ifade eden katılımcıların görüşlerine örnekler:

• *İlkokullar için gerekli ama bence merhamet duygusunun verilmesi için geç kalınmış olabilir. İlkokullarda belli bir yere kadar verilebilir. Biliyorsunuz karakter eğitimi 5-6 yaşa kadar, aile daha etkili verilebiliyor (G1).*

• *İlkokullarda merhamet eğitimi ne kadar başarılı olur bilemem. Çünkü ben bunun aileden gelen bir özellik, ailede kazanılan bir özellik olduğuna inanıyorum. Biz öğretmenler zaten ders farklılığı gözetmeden yeri geldikçe bu konu üzerinde duruyoruz. Elimizden geldiğince çocukları şekillendirmeye çalışıyoruz (G18).*

Merhamet duygusunun *teknolojik* unsurlarla verilebileceğini düşünen tek katılımcının görüşü:

• *Merhamet eğitimi okullarda verilemez kanaatindeyim. TV, internet, medya bu konuda daha etkili olur.*

Merhamet duygusu kazandırmada *ailenin yetersiz* olduğunu düşünen katılımcının görüşü:

• *Okullarda merhamet eğitimi mutlaka verilmelidir. Çünkü birçok aile bu konuda çocuğunu yeterince eğitemiyor. Günlük işlerin içerisinde çocuklar ihmal edilebiliyor. Herkes kendi odasına çekilebiliyor ve bu ailedeki bireylerin iletişimini olumsuz yönde etkiliyor. Huzur dolu bir ülkede, mutlu dünyada yaşamak istiyorsak mutlaka merhamet duygusunu okullarda da vermeliyiz (G3).*

Merhamet Duygusu Kazandırmak İçin Ailelerin ve Öğretmenlerin Yapması Gerekenlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ailelerin yapması gerekenler aile içi faaliyetler ve aile dışı faaliyetler olarak; öğretmenlerin yapması gerekenler sınıf içi ve sınıf dışı faaliyetler olarak kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların aileler tarafından yapılması gerekenlere ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Merhamet Eğitimi Kapsamında Aile Tarafından Yapılması Gerekenler

Değişken	Kategori	Alt Kategoriler	f	
Ailenin yapması gerekenler	Aile içi faaliyetler	Rol-model olmak	29	
		Paylaşma ve yardımlaşma	8	
		Dini, manevi, kültürel eğitim	7	
		Birlikte vakit geçirme ve kaliteli iletişim	5	
		Sorumluluk vermek	3	
		Şiddet içermeyen yayınlar ve oyuncaklar	2	
	Toplam			54
	Aile dışı faaliyetler	İnsanlara yardım etmek	8	
		Hayvanları korumak ve zarar vermemek	5	
		Bitkileri korumak ve zarar vermemek	4	
		Başkasının acısını/ üzüntüsünü paylaşma	3	
		Şiddet içermeyen oyunlar	1	
		Toplam		
	Genel Toplam			75

Tablo 2'ye göre katılımcılar aile içi faaliyetler kategorisine (54 görüş), aile dışı faaliyetler kategorisinden (21 görüş) daha fazla yanıt vermişlerdir. Aşağıda bu iki alt kategoriye ait katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

Aile içi faaliyetler kategorisine örnekler aşağıda verilmiştir.

• *Merhamet kavramının kazandırılmasında en büyük etki aileye aittir. Öncelikle aile büyüklerinin örnek olması gerekir. Her davranışlarını analiz etmeli, örnek olarak verilecek davranışlarda seçici, belirleyici olmalıdır. Olumlu- olumsuz davranışları, korkuları anlatırken açıklayıcı olmalıdır. Hem tedbirli, hem de merhametli olmanın mümkün olabileceğini göstermeli, anlatmalıdır (G1).*

• *Aile çok iyi bir örnek olmalı. Çünkü çocuk zamanının çoğunu ailesiyle birlikte geçiriyor. Sadece sözle nasıl davranması gerektiğini söylemek değil, davranışlarıyla da bunu yaşayan ve yaşatan bir aile olması gerekir. Çocuklar ailelerinin aynasıdır. Söylenenleri değil, gördüklerini yansıtırlar (G9).*

Aile dışı faaliyetler kategorisine örnekler aşağıda verilmiştir.

• *Şiddet içeren oyun ve oyuncaklardan çocukları uzak tutmalı, başkalarıyla paylaşmanın ve yardımlaşmanın güzelliği yaşatılarak öğretilmeli, çocuklara bir hayvana, bir çiçeğe bakma sorumluluğu verilmelidir (G3).*

• *Eğitim okuldan önce ailede başladığına göre bu yüce duygunun ailede kazandırılması; paylaşım, yardımlaşma, başkasının hakkına saygı, hayvanları koruma, insan ve hayvanlara acı vermeme gibi temel alışkanlıkların edinilmesi ailenin başlıca görevidir (G6).*

Katılımcıların öğretmenlerin yapması gerekenlere ilişkin görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Merhamet eğitimi kapsamında Öğretmenlerin yapması gerekenlere ilişkin görüşler

Değişken	Kategoriler	Alt Kategoriler	f	
Öğretmenin yapması gerekenler	Sınıf içi faaliyetler	Etkinlikler yapma (drama, kitap okuma, uygulamalar, gerçek hayattan örnekler, film izleme vb.)	14	
		Rol-model olmak	11	
		Yardımlaşma-paylaşma	10	
		Empati	8	
		Sevgi ve saygının önemi, şiddetin olumsuz yönünün vurgulanması	6	
			Olumlu davranışların pekiştirilmesi	5
	Toplam			54
	Sınıf dışı faaliyetler	Huzurevi, kimsesiz çocuklar evi, engelli evlerine vb. ziyaretler		7
		Çevresine yardım etme		6
		İnsanları, hayvanları, bitkileri sevmek ve koruma		6
		Belirli gün ve haftalara (Hayvanları koruma günü, yaşlılar haftası, engelliler haftası vb.) önem verilmesi		4
		Empati		4
	Toplam			27
	Genel Toplam			81

Tablo 3'e göre merhamet eğitimi ile ilgili öğretmenlerin yapması gerekenler sınıf içi ve sınıf dışı faaliyetler olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılar sınıf içi faaliyetler kapsamında (54 görüş), sınıf dışı faaliyetlere (27 görüş) göre daha çok görüş bildirmişlerdir. Bunlardan en çok tekrar edilen 14 görüş etkinlikler yapma,

4.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenleri merhamet kavramını en çok acıma duygusu, şefkat, üzüntü olarak ifade ederlerken, en az paylaşmak ve insanlık duygusu olarak ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin tamamına yakını çocuklarda ve gençlerde merhamet duygusunun giderek azaldığını ve olmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası merhamet eğitiminin ilkokullarda gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Aileler tarafından rol-model olmanın çocukta merhamet kazanmada en önemli etken olduğu, ailelerin çocuklarına iyi örnek teşkil etmelerinin gerekli olduğu sınıf öğretmenlerince ifade edilmiştir. Ayrıca derslerde etkinlikler vasıtasıyla, dramalarla, canlandırmalarla, kitap okutarak, film izleterek ve çeşitli uygulamalar yaparak gerçek hayatla ilişkilendirmek suretiyle merhamet kavramının öğrencilere kazandırılacağı da ifade edilmiştir. Katılımcılardan bir tanesi Hayat Bilgisi, Türkçe gibi derslere ilaveten Değerler Eğitiminin ayrı bir ders olması gerektiğini, buna uygun film, etkinliklerin daha

aktif şekilde kullanılmasının uygun olacağını, merhamet kavramının kitaplarda yeterince işlenmediğini ifade etmiştir.

Yığittir ve Öcal (2010) tarafından yapılan araştırmada ise 6. sınıf öğrencileri tüm değerler içinde merhamet değerini en az tercih etmişlerdir. Doğan ve Gülüşen (2011) tarafından yapılan araştırmada da merhamet değerine kitaplarda yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Kurnaz (2012) tarafından merhamet değeri ile ilgili yapılan araştırmada öğrencilerin yarıya yakını bu kavrama ilişkin metafor üretebilmiştir. Öğrenciler, tarafından “anne” metaforu öne çıkmış ve annenin affedicisi, her halükarda “yavrularına acıması” ifade edilmiştir. “Merhamet bir ağaç gibidir; her koşulda meyve verir.”, “Merhamet güneş gibidir; her şeyi ısıtır.”, “Merhamet kuşa benzer; yaralı arkadaşının yanından ayrılmadan bekler.” vb. şekilde benzetmeler yapılmıştır. Doğan, Uğurlu ve Çetinkaya (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin merhamet değerini yeterince kazandıramadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ailelerin, öğretmenlerin değerler eğitiminde rolü çok büyüktür. Çünkü çocuklar yetişkinleri model alarak öğrenirler. Bu sebeple değerler öğretiminde yetişkinlere çok önemli bir görev düşmektedir. Empatik yaklaşım, yapılması istenen davranışların vurgulanarak pekiştirilmesi, açıklamalarda bulunma, örnek olma gibi yaklaşımlar sıkça kullanılmalıdır (Ruiz ve Vallejoz, 1999; Conklin, 2008). Gör (2013) tarafından yapılan araştırmada merhamet değerinin, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında nasıl yer aldığı ve öğretim süreçlerine nasıl aktarıldığını öğretmen kılavuz kitaplarına göre incelenmiştir. Buna göre, merhamet değerine 4. ve 5.sınıfta kısıtlı olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Öğrencilere verilecek değerler arasında merhamet değerinin olmadığı fakat bazı ünitelerin konularında kazandırılmak istenen değerlerin arasında merhamet değerine yer verildiği görülmüştür. Akdeniz (2014) tarafından yapılan çalışma farklı merhamet düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekayı incelemek ve depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekanın cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre düşük ve orta düzeyde merhamet düzeyine sahip olan öğrencilerin depresyon puan ortalamaları yüksek merhamet düzeyine sahip olan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu, düşük ve orta merhamet düzeyine sahip olan öğrencilerin toplam duygusal zeka puan ortalamaları, yüksek merhamet düzeyine sahip olan öğrencilerin duygusal zeka puan ortalamalarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Küçükaydın (2015) “Fen Bilimleri Derslerinde Merhamet Eğitimi Üzerine Bir Çalışma” başlıklı çalışmasında 7. sınıf öğrencilerinin çeşitli etkinliklerinin merhamet duygusuna/değerine etkisini incelemiştir. Yapılan etkinliklerin öğrencilerin derslere olan bakış açısını değiştirdiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Kitle iletişim araçlarının hayatın büyük bir bölümünü kaplaması çocukların ve gençlerin her şeyi hızlı ve zamanından önce öğrenmesini sağlamaktadır. Televizyonlarda yer alan diziler ve özellikle aşk vb. öğeleri içeren gençlik dizileri, şiddet içeren filmler, cep telefonları, sanal oyunlar çocukları var olmayan, bir hayal dünyasına aktarmakta, çocukları olumsuz yönde etkilemekte, onların

zamanlarını çalmakta, kişiliklerini etkilemektedir. Kültürel yozlaşmanın ve kültürel kaynaşmanın fazlasıyla yaşandığı ülkemizde sağlam karakterli, merhametli, vatanını, milletini seven, vicdan sahibi bir nesle ihtiyaç vardır. Ailede temelleri atılan sevgi, saygı, dürüstlük, hoşgörü, merhamet gibi değerlerin, okullarda öğretmenler vasıtasıyla pekiştirilmesi, günlük hayatla ilişkilendirilerek tüm derslerde kullanılması ve yerleştirilmesi toplumun yararına olacaktır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi merhamet eğitimi gelecek için çok önem arz eden konuların başındadır. Huzur evlerinin artması, insanların çocuklarını çöplere bırakmaları, teneffüste düşen arkadaşına diğerlerinin gülmesi, otobüste gençlerin yaşlılara yer vermemesi merhamet değerinin azalmış olduğunu göstermektedir. Bu sebeple merhamet eğitimine Milli Eğitim Bakanlığının acilen önem vermesi gerekmektedir.

Merhamet değerini işleyen farklı bir araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak daha geniş kitleler üzerinde yapılabilir. Aynı araştırma okul öncesi, ortaokul öğretmenleri gibi farklı çalışma grupları ile yapılabilir. Sosyal sorumluluk projelerine, topluma hizmet uygulamalarına okullarda daha fazla önem verilebilir. Değerler Eğitimi, ayrı bir ders olarak ilkokul, ortaokul hatta lise programlarına konulabilir. Vicdan, hoşgörü, sevgi, saygı, merhamet vb. gibi kavramlar okul öncesinden başlayıp üniversiteye kadar daha ayrıntılı olarak ele alınabilir. Aileler değerler eğitimi ve özellikle de merhamet eğitimi konusunda çeşitli seminerle bilgilendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, S. (2014). Farklı Merhamet Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Anksiyete, Stres ve Duygusal Zekânın İncelenmesi. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Aydın, M. Z. (2010). *Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi*. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ceceli Eğitim Kurumları Değerler Eğitimi Buluşması, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cambridge Sözlük. (2016). <http://Dictionary.Cambridge.Org> adresinden 09.02.2016 tarihinde indirilmiştir.
- Conklin, H. G. (2008) Modeling Compassion in Critical, Justice-Oriented Teacher Education. *Harvard Educational Review*. 78 (4). 652-674.
- Creswell, J. W. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2): 75-102.
- Doğan, S., Uğurlu, C. T. ve Çetinkaya, M. (2013). *Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Üzerine Görüşleri (Nitel Bir Çalışma)*. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu. Sakarya Üniversitesi, Sakarya. Gör, F. (2013). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. (1996). *Values in Education and Education in Values*. Bristol: Falmer Press, Taylor & Francis, Inc.
- İpek, M. (2012). Okulda Öğretmen-Öğrenci İlişkileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Toplum Bilimleri Dergisi*. 6 (12): 217-233.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (16-18 Kasım 2012). *Ahlaki Karakter ve Eğitimi*. II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu. Ensar Vakfı Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul.
- Kohn, A. (1997) How Not To Teach Values A Critical Look At Character Education. *Phi Delta Kappan*. 3-25.
- Kurnaz, A. (27 Nisan 2012). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Değer Eğitimi*. Geleceğin Mimarı Üstün Yetenekliler Sempozyumu. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ
- Küçükaydın, Z. (2015). *Fen Bilimleri Derslerinde Merhamet Eğitimi Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.

- Merriam, S. B. (2013). Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin bir Rehber. (Edt. S. Turan). Ankara: Nobel Yayın.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. ThousandOaks, Sage.
- Monette, D. R., Sullivan, T. J. ve Dejong, C. R. (1990). *Applied social research*. NewYork: Harcourt Inc.
- Nişanyan Etimoloji Sözlüğü (2016). <http://www.nisanyansozluk.com> adresinden 09.02.2016 tarihinde indirilmiştir. Nuendorf, K.A. (2002). *The content analysis guidebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (1994). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*.(Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: PegemAkademi.
- Ruiz, P. O. ve Vallejos, R. M. (1999). The Role of Compassion in Moral Education, *Journal of Moral Education*, 28(1), 5-17.
- Sayar, K. (2012). *Merhamet Kalbe Dönüş İçin Son Çağrı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Suh, B. K. ve Traiger, J. (1999). Teaching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula. *Education*. 119 (4), 723-727.
- Türk Dil Kurumu. (2015). Güncel Türkçe Sözlük.<http://www.tdk.org.tr> adresinden 08.12. 2015 tarihinde indirilmiştir.
- Veugelers, W. (2000). Different Ways of Teaching Values. *Educational Review*. 52(1): 37-46,
- Yaran, C. S. (2007). “Mevlana’nın Yedi Öğüdü””: Evrensel Erdemler, Kozmik Temellendirmeler ve Aidiyet Meselesi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 16: 21-48.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24: 407-416.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Values education is one of the most popular educational subjects of recent years. Values education in detail, especially in primary and secondary school curriculum, is discussed in detail. Some of these values are respect, love, tolerance, honesty, responsibility, peace, mercy. Today, values and values are becoming increasingly important in education. For this reason, the need for these values increases day by day, some values in the society may be reduced. One of the decreasing values is the value of mercy. Compassion, mercy, womb, and mercy appear to have the same root.

These words mean compassion, compassion, forgiveness, mercy in the Nişanyan Etymology Dictionary (2016). The concept of mercy in the language of the Turkish Language Institution (2016) is an Arabic word; "The sadness of suffering from the bad situation of one person or another passes as pity"; In the Cambridge dictionary (2016), pain is defined as pity. It is important that the study of mercy is committed to the young at an early age. Compassion education, which first began in the family, should continue with practices, class and school activities. Teachers should use impressive methods to teach values to students. Instructional materials, student motivational activities and teacher behaviors are important for students to gain value (Veugelers, 2000, 40).

According to Suh and Traiger (1999) teachers; (1) The caregiver should be a model, mentor. (2) They should form a moral community. (3) They should practice ethical discipline. (4) They should create a democratic classroom environment. (5) Values are teachers with the curriculum. (6) They should use collaborative learning. (7) They should develop the art of conscience. (8) The moral reflections should encourage. (9) They must teach conflict resolution. (10) They should encourage the use of these values outside the classroom. (11) They should create a positive moral culture in the school. (12) They should develop common behavior together with their families. Values education, and especially pity education, is very important. For this reason, this research was conducted in order to reveal the opinions of the class teachers about the value of compassion. By following this general purpose, the following sub-objectives have been sought.

1. What are the views of class teachers on the concept of compassion?
2. What are the views of class teachers on children and youth in society about compassion?
3. What are the views of class teachers on the necessity of compassion education?
4. According to class teachers' views, what kind of activities should parents and teachers perform in order to gain the value of compassion to the students?

Method

A qualitative research approach has been adopted; Classroom teachers' views on the value of compassion. The study group of the research has created 20 class teachers in a state primary school in the province of Merzifon, Amasya in

the second semester of 2015-2016 academic year. The study group was identified on a voluntary basis. 11 of the class teachers participating in the survey were female and 9 were male. 9 of classroom teachers are in the age range of 35-45, 10 of classroom teachers are in the age range of 46-56 and 1 of classroom teacher is 57 years old.

Firstly, a semi-structured interview form was developed for the purpose of research in the field survey. The participants were interviewed face-to-face to receive answers to the questions on the interview form. Negotiations using voice recording with some participants were performed by noting some of the participants on the form upon voice prompting. Opinions transferred to the computer environment were subjected to content analysis. The categories required for content analysis (Yıldırım and Şimşek, 2005) were determined. The Miles and Huberman (1994) formula was used to calculate the reliability of the analyses in the study. In this study, the inter-rater reliability was calculated as %96

Result and Discussion

According to the results of the research, the class teachers expressed the concept of compassion as the most pity, compassion, sadness, and expressed at least as sharing and feeling of humanity. They expressed that the feelings of compassion gradually diminished in children and young people who were close to all of the class teachers who participated in the research. More than half of the class teachers who participated in the research stated that the education of compassion is necessary in the early childhood. It has been expressed in the classroom that it is necessary for families to be good models for their children, as role-modeling is the most important factor in gaining compassion in the child. It has been stated by the teachers that the concept of compassion will be gained to the students by linking them with real life through activities through dramas, animations, reading books, film watching and various applications. One of the participants stated that Value Education should be a separate lesson in addition to the lessons such as Life Information and Turkish, and that more appropriate use of the appropriate curriculum, film and activities would be appropriate, and that the concept of mercy was not adequately handled in the books.

In the survey conducted by Yiğittir and Öcal (2010), 6th grade students preferred the value of compassion within all values. Doğan and Gülüşen (2011) also found that pamphlet values were not sufficiently included in the books. %43 of the students were able to produce metaphors in the survey on the value of compassion by Kurnaz (2012, 51). The "mother" metaphor came to the forefront and was forgiven by the pupils, in any case "painful for the offspring". "Mercy is like a tree; It gives fruit in every condition. ", "Mercy is like the sun; Warms everything. ", "Compassion is like a bird; He waits without leaving your wounded friend. "Were simulated. Doğan, Uğurlu and Çetinkaya (2013) conducted a survey that showed that teachers could not gain enough of their mercy. Similar results were obtained in this study.

The mass media coverage of a large part of life ensures that children and young people learn everything quickly and timely. The series on TV and especially

love etc. Violence movies, mobile phones, virtual games, which do not have children, transfer them to a world of imagination, affect children in the negative, steal their time, influence their personality. In our country, where cultural degeneration and cultural fusion are experienced, there is a need for a solid character, compassionate, homeland, nation, and conscience. Values such as love, respect, honesty, tolerance, and compassion that are taken from the family will be reinforced by the teachers through the schools, used and placed in all the courses related to daily life will benefit the society.

As mentioned above, compassion education is at the beginning of issues that are very important for the future. The increase in the number of shelter houses shows that people have to leave their children to the garbage, the smile of the other person to the person who has fallen in love, and the lack of elderly people in the car. For this reason, the ministry of education should give importance to education of mercy urgently. As a result of the results of this research, the following suggestions were developed.

- This research can be done on a larger scale using quantitative research method.
- The same research can be done with different working groups, such as pre-school, secondary school teachers.
- More attention can be given to social responsibility projects in schools.
- Values Education can be put into primary, secondary or even high school programs as a separate course. Conscience, tolerance, love, respect, mercy and so on. Can be discussed in more detail from the beginning of the school to the university.
- Families can be informed by various seminars on values education, and especially on pity education.